

**Дослідницька діяльність молодших школярів на уроках
літературного читання**

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі [5]. Важливим чинником, який дає змогу успішно реалізувати зазначену мету, є залучення молодших школярів до дослідницької діяльності, адже вона формує творчу, самостійну й ініціативну позицію учнів, розвиває загальнонавчальні уміння та навички; реалізує принцип зв'язку навчання з життям.

Дослідницька діяльність – вид інтелектуально-творчої діяльності, здійснюваної на основі пошукової активності та дослідницької поведінки. Процес здійснення такої діяльності включає аналіз навчальної ситуації (задачі, проблеми), прогнозування майбутніх та аналіз отриманих результатів, моделювання та реалізацію навчальних дій, а також корекцію дослідницької поведінки [1; 3].

У психолого-педагогічних дослідженнях зазначається, що оригінальність мислення, вміння співпрацювати, а також творчі навички молодших школярів найповніше виявляються та успішно розвиваються в діяльності, а особливо в тій, яка має дослідницьку спрямованість. Адже саме в цьому віці навчальна діяльність стає провідною і визначає розвиток основних пізнавальних особливостей молодшого школяра.

Дослідницька діяльність молодших школярів на уроках літературного читання є ефективним засобом формування вдумливого читача, здатного повноцінно сприймати літературний твір, самостійно розкривати своє сприйняття системи образів художнього тексту.

У процесі дослідницької діяльності на уроках літературного читання учні оволодівають комплексом дослідницьких умінь: бачити проблему; висувати гіпотезу; спостерігати; перевіряти й аналізувати інформацію, визначати наявність підтексту в інформації, враховувати альтернативні думки, синтезувати здобуті знання, робити висновки, приймати оптимальні рішення [2].

Ефективному впровадженню дослідницької діяльності в освітній процес сприяє використання вчителем пошукових, проблемних методів, організація самостійної роботи учнів з використанням інтерактивних технологій тощо.

Формами організації дослідницької діяльності є індивідуальне, групове або колективне дослідження. У результаті проведених досліджень дитина отримує не тільки нові знання, але й переживання, особистий досвід практичної діяльності, вона аналізує свою діяльність, а тому в неї формуються рефлексивні вміння.

У процесі дослідницької діяльності на уроках літературного читання учні оволодіватимуть такими дослідницькими вміннями:

- спостерігати, порівнювати, аналізувати, синтезувати, абстрагувати, узагальнювати, структурувати і систематизувати матеріал, класифікувати, виділяти головне, застосовувати аналогію, робити індуктивні і дедуктивні висновки, установлювати причинно-наслідкові зв'язки, застосовувати знання і вміння в новій ситуації, виявляти проблему, висувати гіпотезу, бачити різні підходи до вирішення проблеми і знаходити оптимальний спосіб її розв'язання, прогнозувати й оцінювати результат;

- працювати з літературою (конспектувати, анотувати, складати бібліографію і використовувати її та ін.), добирати необхідний для дослідження матеріал, організовувати експеримент, описувати отриманий експериментальний матеріал, робити висновки й оформляти результати свого дослідження у формі доповіді, виступу;

- визначати мету і завдання дослідження, планувати дослідження, вибирати найефективніші методи і засоби для роботи, здійснювати

самоконтроль і саморегуляцію дослідницької діяльності, перебудувати свою діяльність у разі потреби, аналізувати і контролювати результати своєї діяльності з метою її поліпшення;

– викладати свої думки, вести дискусію, відстоювати власну позицію, встановлювати ділові стосунки з вчителем і товаришами, застосовувати прийоми співпраці у процесі дослідницької діяльності (обговорення завдання і розподіл обов'язків, взаємодопомога і взаємоконтроль), виступати з повідомленням про результати дослідження [1; 3].

На уроках літературного читання дослідницька діяльність учнів передбачає дослідження твору, яке відбувається від аналізу тексту до інтерпретації змісту, а від неї – до розуміння створеного автором художнього світу.

Дослідження змістових складників художнього твору розпочинається з аналізу і визначення теми твору, його ідеї (головної думки). Наступним кроком у процесі аналізу художнього твору має стати дослідження словесно-художнього світу: персонажів і подій, з яких складається сюжет; поведінки персонажів, рис їхньої зовнішності (портрет); діалогів; художніх описів природи, інтер'єру. Далі досліджуємо мову твору, жанрову специфіку.

Залучення учнів до участі в дослідницькій діяльності на уроках літературного читання сприяє розвитку їхньої пізнавальної активності. Інтелектуальний, творчий розвиток школярів залежить від створених вчителем умов для повноцінного формування і розвитку дослідницьких умінь молодших школярів на уроках літературного читання, використаних методів та прийомів організації дослідницької роботи, вмілого педагогічного керівництва цим процесом.

Література:

1. Андреев В. И. Эвристическое программирование учебно-исследовательской деятельности. Москва: Высшая школа, 1981. 240 с.
2. Вашуленко М., Дубовик С. Формування дослідницьких умінь на уроках української мови. Учитель початкової школи. 2019. № 9. С. 3–6.

3. Савенков А. И. Методика исследовательского обучения младших школьников. Самара: Учебная литература. 2004. 80 с.

4. Савченко О. Я. Навчальне середовище як чинник стимулювання дослідницької діяльності молодших школярів. Наукові записки Малої академії наук України. 2012. №.1. С. 41–49.

5. Типова освітня програма для учнів 1–2 класів [електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>